

SVEA HOVRÄTT

DOM

Dom nr

DB 183

Sida

1 (44)

Avd 4

Datum

1989-11-02

Mål nr

B 1952/89

OVERKLAGAD DOM

Meddelad i

Stockholm

Underrätt	Namn Stockholms tingsrätt, avd 13		
	Datum för domer	Dom nr	
	1989-07-27	DB 334	Se bilaga A

PARTER (antal tilltalade: 1)

Åklagare	Partsställning Vadekärande och vadesvarande		
	Namn, tjänstetitel och åklagardistrikt Riksåklagaren genom Helin, Anders, chefsåklagare och Almblad, Jörgen, byråchef		
Tilltalad	Partsställning Vadekärande och vadesvarande		
	Efternamn och alla förnamn Pettersson, Carl Gustaf CHRISTER		
	Personnummer	Yrke/Titel	
	470423-1093		
	Postadress Kung Hans Väg 35 A, 2 tr, 191 76 SOLLENTUNA		
	Medborgare i		
Frihetsberövande			Rättshjälp ☒
Försvare			Offentlig försvarare ☒ Ombud ☒
1. Liljeros, Arne, advokat, Roslagsgatan 12, 2 tr, 113 55 STOCKHOLM			
2. Ekman, Lars, advokat, Kungsgatan 4 B, 111 43 STOCKHOLM			
Saken	Mord m m		

HOVRÄTTENS DOMSLUT

- Med ändring av tingsrättens dom lämnar hovrätten åtalet utan bifall.
- Arne Liljeros tillerkänns av allmänna medel ersättning med ett-hundrasextiotusensjuhundrafemtio (160 750) kr, varav 140 000 kr avser arbete, 17 885 kr tidsspillan och 2 865 kr utlägg.
- Lars Ekman tillerkänns av allmänna medel ersättning med etthundra-femtontusenåttahundratrettio (115 830) kr, varav 106 400 avser arbete, 8 910 kr tidsspillan och 520 kr utlägg.
- Kostnaderna för försvaret och bevisningen i målet skall stanna på staten.
- Vad Stockholms tingsrätt, avd 12, förordnat i dom 1978-03-03, DB 121, om sekretess skall alltjämt gälla beträffande rättspsykiatrisk undersökning av Christer Pettersson.

Innehållsförteckning

	Sid
Yrkanden i hovrätten	2
Utredningen i hovrätten	2
Hovrättens domskäl	
- Inledning	3
- Spelklubben Oxen	4
- Påstådda iakttagelser i Märsta och Rotebro	9
- Bedömning av identifikationsbevisning	14
- Biografen Grand	17
- Gatuköket	25
- Brottplatsen	27
- Motivfrågan	37
- Vapenfrågan	38
- Slutöverväganden	40
Tingsrättens dom	Bilaga A
Ett engelskt rättsfall	Bilaga B
Fullföljdshänvisning	Bilaga C

YRKANDEN I HOVRÄTTEN

Åklagaren har yrkat att Christer Pettersson, såvitt avser det skott som träffat Lisbeth Palme, skall dömas för försök till mord.

Christer Pettersson har yrkat att åtalet skall lämnas utan bifall.

Part har bestritt motparts yrkande.

UTREDNINGEN I HOVRÄTTEN

Christer Pettersson har hörts på nytt. Vidare har förnyade förhör hållits med målsäganden Lisbeth Palme samt med följande vittnen: Sigvard Cedergren, Lena Åkerlund, Reinhold (Reine) Jansson, Birgitta Wennerling, Lars-Erik Eriksson, Mårten Palme, Roger Östlund, Pia Engström, Peter Olofsson, Ljubisa Najic, Christina Wallin, Anders Björkman, Anders Delsborn, Charlotte Liljedahl, Lena Schödin, Ann-Charlott Holmgren, Leif Ljungqvist, Jan Andersson, Jan-Åke Svensson, Hans Johansson, Inge Morelius, Susanne Karlsson, Lars Jeppsson, Stig Engström, Anna Hage, Algot Åsell, Sakari Pitkänen, Lars-Gunnar Engman och Bengt Wilhelmsson.

Vittnesförhöret vid tingsrätten med Sigrid Malm har spelats upp medan vittnesförhören med Ulf Spinnars, Agneta Adelholt, Anders Roshage, Kjell Fernberg, Ulf Håkansson, Lennart Pettersson, Sergius Zadruzny och Mats Jadin har lästs upp.

Åklagaren har - utan att försvaret haft något att invända - avstått från att här åberopa förhör med de resterande vittnena vid tingsrätten, d v s Harri Miekkalina, Jari Antero Nurminen, Kristina Aarras-Raudasvirta och Gunilla Åsell.

Sedan försvaret åberopat en av kriminalkommissarien

Jerker Söderblom den 4 december 1987 upprättad promemoria angående tecken på att mordet utförts i organiserad form, har åklagaren påkallat vittnesförhör med Söderblom angående omständigheterna vid tillkomsten av promemorian.

På försvarets begäran har vittnesförhör hållits med Enar Holm, advokaten Gunnar Falk och fd poliskommisarien Gösta Söderström.

Åklagaren har åberopat ett utlåtande av professor Lars-Göran Nilsson medan försvaret åberopat ett utlåtande av vittnespsykologen Astrid Holgerson. De har på respektive parts begäran hörts angående sina utlåtanden.

Hovrätten har vidare föranstaltat om vittnesförhör med byråchefen Solveig Riberdahl angående omständigheterna vid de videokonfrontationer som Lisbeth Palme deltog i. Hovrätten har hållit syn på själva brottsplatsen, vid biografen Grand och vid ett gatukök uppställt på Sveavägens västra sida, norr om korsningen med Adolf Fredriks kyrkogata.

På åklagarens begäran har uppspelning skett av dels den videoinspelning som användes vid konfrontationen med Lisbeth Palme den 14 december 1988 dels en av polisen gjord videoinspelning av Christer Petterssons sätt att röra sig. Vidare har skriftlig bevisning förebragts.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Inledning

Som framgått har omfattande bevisning förebragts i målet. Hovrätten kommer i det följande att granska bevisningen i olika avsnitt. Först skall värderas den bevisning som rör Christer Petterssons uppgifter om sina förehavanden på spelklubben Oxen på kvällen den

28 februari 1986. Därefter tar hovrätten ställning till de påstådda iakttagelserna av Christer Pettersson i Märsta och Rotebro under kvällen. Hovrätten övergår här efter till att granska den bevisning som åberopats i frågan om Christer Pettersson befunnit sig utanför Grand, vid gatuköket och på brottsplatsen. Åklagarens bevisning i dessa delar utgörs till stor del av sk identifikationsbevisning. Med hänsyn härtill fäster hovrätten i ett särskilt avsnitt uppmärksamheten vid de faror som ett förlitande på enbart sådan bevisning kan innebära för rättssäkerheten. Som en illustration redovisas i bilaga B till domen ett engelskt rättsfall med flera paralleller till förevarande mål. Hovrätten granskar därpå de bevis som lagts fram för att Christer Pettersson skulle ha uppehållit sig utanför biografen Grand under den aktuella kvällen dels omkring kl 21 dels efter kl 23. Här efter bedöms den vittnesberättelse som avgivits av innehavaren av gatuköket på Sveavägens västra sida. Därefter granskas Lisbeth Palmes målsägandeberättelse samt brottsplatsvittnenas iakttagelser. I ett separat avsnitt granskar hovrätten huruvida utredningen ger grund för något antagande om att Christer Pettersson haft motiv att vilja mörda Olof Palme. Därefter behandlar hovrätten vad som framkommit om mordvapnets beskaffenhet, Christer Petterssons förhållande till skjutvapen och möjligheterna för honom att få tillgång till sådana vapen.

Mot bakgrund av hur bevisvärderingen utfallit i de olika avsnitten prövar hovrätten under rubriken Slutöverväganden huruvida det blivit bevisat att gärningsmannen är identisk med Christer Pettersson.

Spelklubben Oxen

Christer Pettersson har vidhållit de uppgifter om sina förehavanden under kvällen den 28 februari 1986 som antecknats i tingsrättens dom. Sammanfattningsvis innebär hans berättelse följande: Han besökte spelklubben Oxen i avsikt att få amfetamin av Sigvard

Cedergren. Han kom till Oxen omkring kl 19.30 och stannade där till omkring kl 22. På klubben satt han hela kvällen vid ett bord tillsammans med Reine Jansson, Sigvard Cedergren och Lena Åkerlund. Han drack tre groggar blandade på vardera ca 15 cl sprit från de spritflaskor som Lena Åkerlund hade med sig. Under något skede av kvällen fick han amfetamin av Cedergren som denne bar på sig. På Cedergrens begäran skrev han den omtalade fullmakten. Efter besöket på Oxen gick han över Sergels torg tillbaka till Centralen och åkte pendeltåget mot Märsta med avgångstid kl 22.46. Han somnade på pendeltåget och vaknade först vid slutstationen i Märsta. Han återvände med samma tåg som troligen kom in till Rotebro station kl 23.48. Han hade inte någon klocka på sig under kvällen utan de angivna tidpunkterna har han uppskattat med utgångspunkt från att han, när han kom hem, genom en blick på köksklockan konstaterade att klockan var några minuter i tolv på natten. Han såg varken Algot Åsell eller Enar Holm under kvällen. Under besöket i Stockholm uppehöll han sig aldrig norr om Kungsgatan.

Sigvard Cedergren, Reine Jansson och Lena Åkerlund har hörts på nytt angående vad som tilldragit sig på Oxen den aktuella kvällen. Christer Petterssons uppgifter har därvid endast i så måtto vunnit något stöd som att Sigvard Cedergren bekräftat att han träffat honom där och givit honom amfetamin. Han minns inte hur mycket klockan var då. Han vet inte när Christer Pettersson kom till Oxen och minns inte när han gick därifrån. Christer Pettersson brukade aldrig stanna så länge, i regel bara en halvtimme. Christer Pettersson var inte kvar när Cedergren lämnade klubben strax efter kl 23. Cedergren är osäker på den uppgift han lämnade i tingsrätten om att Christer Pettersson sagt till honom att han före besöket på Oxen hade stått och väntat utanför hans lägenhet på Tegnérgatan. Reine Jansson har förnekat att han överhuvudtaget träffat Christer Pettersson på Oxen den kvällen och har uppgivit att han själv inte kom dit förrän kl 22.45, en uppgift som

bekräftas av Cedergren. Lena Åkerlund har förklarat att hon till följd av sprit- och narkotikamissbruk under den aktuella tiden inte har något minne av vad hon gjorde den kväll Olof Palme mördades.

Beträffande den av Christer Pettersson omnämnda fullmakten har utredningen givit följande vid handen. Fullmakten avsåg ett bankkonto som öppnats den 17 februari 1986 och som disponerades av Sigvard Cedergren och Lena Åkerlund. Fullmakten anträffades på Oxen vid en husrannsakan kl 01.15 den 1 mars 1986. Reine Jansson, som enligt Christer Pettersson skulle ha varit med när fullmakten skrevs, har uppgivit sig helt sakna kännedom om denna. Sigvard Cedergren minns att fullmakten kom till på Oxen men kan inte säga vilken dag det skedde. Lena Åkerlund har också minne av att fullmakten upprättades där. Hon har för sig att fullmakten kom till efter en fest hemma hos Sigvard Cedergren, att de som var där hade begivit sig relativt sent till Oxen, att hon och Cedergren hade blivit osams dels därför att hans förra fästmö Annie dykt upp och dels därför att Lena inte fick hälften av en fyrtalsvinst på en pokermaskin. Som hon minns det kom fullmakten till samma kväll som de blev osams. Pengarna på kontot var huvudsakligen Cedergrens och när de nu skulle separera var det naturligt att Cedergren skulle ha ensamrätten att disponera över medlen på kontot. Cedergren har berättat att han reste till Göteborg en dag i den vecka då Olof Palme mördades. Åklagaren har i anslutning till denna uppgift upplyst att resan enligt polisens spaningsanteckningar företogs den 26 februari 1986. Cedergren har för sig att han blev osams med Lena Åkerlund före Göteborgsresan och att hon inte följde med på den. Lena Åkerlund har uppgivit att det var meningen att hon skulle följa med eftersom hennes mor bodde i Göteborg men att så inte blev fallet.

Vad sålunda framkommit tyder på att Christer Petterssons uppgifter om att fullmakten kom till den 28 feb-

ruari 1986 inte är riktiga utan att den upprättats vid något tidigare tillfälle.

När det sedan gäller Christer Petterssons uppgifter om spritförtäring på Oxen har Lena Åkerlund omtalat att hon vid ett tillfälle bjudit på sprit från två helflaskor som hon ställt på bordet. Hon har uppgivit att dessa spritflaskor med största sannolikhet härrörde från en restaurang i den fastighet på Tunnelgatan där hon själv bodde fram till hösten 1985. Hon har berättat att hon i samband med att hon under sommaren 1985 upptäckte ett inbrott i restaurangen hade passat på att bära upp ett stort antal spritflaskor till sin lägenhet. Enligt hennes uppskattning gick det sedan åt ungefär en och en halv flaska per dag till hennes egen och andras konsumtion. Hon minns inte om hon tog med sig några flaskor när hon på hösten 1985 flyttade till sin nya bostad på Hantverkargatan eller om spriten då redan var slut.

Enligt förundersökningsprotokollet har Lena Åkerlund vid polisförhör den 29 augusti 1989 uppgivit bl a följande: "Hon kommer endast ihåg att hon vid ett tillfälle haft med sig två helrör till klubb Oxen och att hon hämtade dessa på Tunnelgatan. Tillfrågad om hon vid något tillfälle, när hon bodde på Hantverkargatan 50, tog med sig några helrör till klubb Oxen uppger hon att det är helt uteslutet eftersom hon under den tiden endast köpte sprit för eget bruk. Hon vill här tillägga att hon är som hon säger, nästan helt säker på att den sprit helrör som hon tog med sig till klubb Oxen, den spriten hämtade hon på Tunnelgatan."

Lena Åkerlund har i hovrätten förklarat att hennes uppgifter vid polisförhöret inte blivit riktigt återgivna och har vidhållit den version hon lämnat i hovrätten.

Det är klarlagt att Lena Åkerlund den 28 februari 1986

inte bodde på Tunnelgatan. Övervägande skäl talar för att det tillfälle då hon satte fram två helflaskor sprit härrörande från stölden i restaurangen på Tunnelgatan hänför sig till någon annan tid, troligen sensommaren eller hösten 1985 eftersom inbrottet i restaurangen ägde rum sommaren 1985 och de tillgripna flaskorna konsumerades i en takt av en och en halv flaska om dagen.

Sammanfattningsvis kan det alltså konstateras att Christer Petterssons uppgifter om vad som tilldrog sig på Oxen inte vinner annat stöd av utredningen än att Sigvard Cedergren bekräftat att han träffat Christer Pettersson där och givit honom amfetamin. På en punkt har Christer Petterssons uppgifter direkt vederlagts, nämligen uppgiften att han träffat Reine Jansson under kvällen. Vad som framkommit om tillkomsten av fullmakten och den av Christer Pettersson relaterade spritförtäringen talar närmast för att dessa händelser ägt rum vid ett tidigare tillfälle. Vid bedömningen av Christer Petterssons uppgifter måste också beaktas att Cedergren i tingsrätten uppgivit att Christer Pettersson, när han kom till Oxen, hade sagt till honom att han hade stått och väntat utanför Cedergrens lägenhet på Tegnérgatan. Det bör också noteras att Cedergren uppfattat Christer Pettersson så att denne - sedan han hörts av polisen om sina förehavanden - sökt påverka honom att för polisen bekräfta en oriktig uppgift av Christer Pettersson angående vid vilken tidpunkt han lämnade Oxen den aktuella kvällen. Christer Petterssons detaljerade berättelse om sina förehavanden ger mot den angivna bakgrunden intrycket av att han velat skaffa sig ett alibi. En sådan strävan förutsätter naturligtvis inte att Christer Pettersson varit inblandad i mordet. Den kan också väl förklaras av att han varit rädd för att han, som är starkt kriminellt belastad, skulle kunna bli misstänkt, om det framkom att han under den aktuella kvällen befunnit sig ännu närmare brottsplatsen än på spelklubben Oxen.

Den bedömning som hovrätten gjort av utredningen i denna del ger alltså inte stöd för Christer Petterssons påstående att hans besök på spelklubben Oxen pågått från ca kl 19.30 till ca kl 22.00.

Påstådda iakttagelser i Märsta och Rotebro

Algot Åsells uppgifter i hovrätten överensstämmer med vad som antecknats i tingsrättens dom. Han har tillagt följande. Som han uppgivit i tingsrätten kom han tillbaka till Märsta från besöket i Vallsta vid en tidpunkt som - efter vad han nu förstår - måste ha varit kl 21.30. Han köpte en chokladkaka i kiosken just innan den stängdes vid detta klockslag. Han besökte därefter puben. Emellertid vill han numera inte utesluta att han varit inne i stationshallen före besöket på puben eftersom han var tveksam om han skulle gå dit eller i stället åka hem. Efter besöket på puben gick han till stationen. Han passerade spärren men gick inte ut genom dörrarna till perrongen eftersom han såg Christer Pettersson sitta där på en bänk omkring 20 meter från spärrarna. Det stod också några ungdomar på perrongen. Åsell har med ledning av hur lång tid besöket på puben varat räknat ut att klockan då varit runt 23.00. Han väntade innanför dörrarna till perrongen i 10 minuter. Därefter kom ett tåg från Stockholm. Dörrarna till tåget öppnades och Åsell gick in och satte sig. Han såg sedan inte Christer Pettersson mer. - Åsell har i hovrätten till en början uppgivit att Christer Pettersson inte anlant med tåget till Märsta medan Åsell väntade innanför dörrarna till perrongen. Senare under vittnesförhöret har Åsell dock inte velat utesluta att det kan ha förhållit sig så. - Åsell förstod när han såg TV-programmet Rapport den 14 december 1988 att det var Christer Pettersson som blivit gripen samma dag som misstänkt för Palme-mordet. Bilderna visade nämligen Christer Petterssons bostad i Rotebro som han kände till eftersom han besökt dennes granne. Han talade redan då med sin sambo och andra personer om att Pettersson inte kunde vara skyldig

eftersom Åsell iakttagit denne i Märsta den kväll då Olof Palme mördats. Åsell brydde sig dock inte om att upplysa polisen om sina iakttagelser. Han ville inte bli inblandad i saken.

Sakari Pitkänen och Lars-Gunnar Engman har även i hovrätten lämnat de uppgifter som antecknats i tingsrättens dom.

Bengt Wilhelmsson har vidhållit att han är helt säker på, att han anlänt till stationen i Märsta den 28 februari 1986 kl 21.25-21.30, att han när han gick igenom spärrarna såg Åsell, som troligen satt på en soffa, samt att Christer Pettersson inte fanns på stationen. - Av Wilhelmssons fickalmanacka för 1986, som ingivits till hovrätten, framgår att tiden 20.55 finns antecknad i utrymmet för den 28 februari. Siffran 0 förefaller dock ha blivit föremål för ändring. Uppmärksam på härpå har Wilhelmsson förklarat att han - oavsett om någon ändring skett i anteckningen i fickalmanackan - är säker på att han åkte från Ulriksdals station 20.55 och följaktligen anlände till Märsta 21.25-21.30. Han gjorde sannolikt sina tidsnoteringar i fickalmanackan mitt i veckan, och då både för förfluten och kommande tid, sedan besked givits om vilka bussturer han skulle köra. Dessa tider ändrades sedan aldrig. I Wilhelmssons huvud fanns flera veckor efter mötet med Åsell kvar tanken "herre-gud lever han än".

Såväl Algot Åsells som Bengt Wilhelmssons uppgifter har tillförts utredningen mer än tre år efter att de gjort sina iakttagelser. Allmänt sett måste därför deras uppgifter bedömas med stor försiktighet. Åsells tidsangivelser är som tingsrätten framhållit mycket obestämda och dessa grundas på hans uppskattning gjord utifrån pressbyråns stängningstid samt tidpunkten för hans ankomst till bostaden. Han ger intryck av att vilja anpassa sin berättelse så att den skall stämma med andra uppgifter om skeendet. Sålunda har han i hovrätten kompletterat sin berättelse med uppgiften

att han kan ha varit inne i stationshallen även kl 21.30, d v s då han enligt vad som antecknats i tingsrättens dom blivit sedd av Bengt Wilhelmsson. Det ter sig också egendomligt att han under förhöret i hovrätten lämnat olika uppgifter om huruvida han såg Christer Pettersson sitta på perrongen när tåget från Stockholm kom in eller om tåget redan hunnit in när han såg honom. Vad som framför allt dock är ägnat att rubba tilltron till Åsells uppgifter är att han inte underrättade polisen eller Christer Petterssons försvarare om sina iakttagelser när det stod klart för honom att han kunde ge Christer Pettersson alibi för mordet på Olof Palme. Av Åsells egna uppgifter framgår att detta stod klart för honom redan den 14 december 1988 då han såg nyhetssändningen på TV om gripandet. Hans förklaring till sin underlåtenhet - att han inte brydde sig om att Christer Pettersson var berövad friheten trots att han var oskyldig samt att han inte ville bli inblandad - är i sig tämligen osannolik. Hovrätten fäster också avseende vid vittnet Lars-Gunnar Engmans beskrivning av Åsell som en skrytsam person som gärna vill synas. Engman har visserligen sagt att hans intryck av Åsells yttrande avseende Christer Pettersson verkade "äkta". Samtidigt har han sagt att Algot Åsell ofta gett prov på planerat ljugande.

Även Bengt Wilhelmssons uppgifter bör, som ovan påpekats, behandlas med stor försiktighet med hänsyn till den tid som förflutit. Wilhelmsson har som stöd för sitt minne endast anfört att han väl minns vad som hände på kvällen den 28 februari 1986 beroende på en kombination av omständigheter såsom hans körschema den dagen, löneutbetalning, mordet på Olof Palme och iakttagelsen av den man som var så gott som identiskt lik hans släkting. Det finns inte anledning ifrågasätta att Wilhelmsson själv är övertygad om att han såg Algot Åsell. Med hänsyn till den tid som gått sedan dess måste det emellertid föreligga ett betydande utrymme för att han misstar sig ifråga om dagen för

iakttagelsen.

Enar Holm har uppgivit: Han är bekant med Christer Pettersson och har träffat honom ett hundratal gånger under åren 1981-1986. Han har sett denne bl a på pendeltåget och på Rotebro station. Den 28 februari 1986 var han som vanligt inne i Stockholms city och gick troligen omkring på Söder som han brukade göra. Han har inte något minne av vad han hade för sig. Klockan 23.15 åkte han från Centralen med pendeltåget mot Upplands Väsby där han bodde sedan 1981. Då han kom till Rotebro omkring kl 23.30 steg han av tåget för att hälsa på Erik Nordström som han kände sedan 1979, dock endast under namnet Stor-Jerka. Han trodde att denne bodde kvar på Kung Hans väg i Sollentuna, där han besökt honom en gång år 1981. Han visste inte att Erik Nordström hade blivit vräkt. Denne hade lånat pengar av honom vid tre tillfällen och var nu skyldig honom 150 kr. Hans tanke var att kräva honom på pengarna. Det tar ungefär fem minuter att gå från stationen till Kung Hans väg. Han läste på dörrskyltarna men fann inte Erik Nordströms namn och återvände därför till stationen. På vägen dit mötte han Christer Pettersson på väg hem. Denne befann sig ca 75 m från stationen, 15-20 m från en kiosk och på ett avstånd av högst 15 m från Enar Holm. Klockan var omkring 23.45-23.50. Ett tåg hade just kommit in från Märsta. De hälsade inte på varandra och han tänkte inte på att fråga Christer Pettersson om var Erik Nordström bodde. Enar Holm åkte hem med nästa tåg och var hemma i sin lägenhet kl 00.30. Han hörde just väggklockan slå när han kom in. Därefter satt han och tittade på TV - han kunde se Sky-Tv - och satt sedan uppe och lade patiens. Omkring kl 02.30 ringde telefonen. Det var hans väninna Harriet Åström som ringde och frågade om han visste att Olof Palme blivit skjuten. Han trodde att hon skämtade och lade på luren, men hon ringde upp på nytt och bekräftade vad hon sagt. Det var en händelse som etsade sig fast i hans minne och som gjorde att han kan komma ihåg vad han hade för sig på kvällen

innan. I januari 1987 flyttade han till Säffle och har varit bosatt där sedan dess. I december 1988 förstod han att Christer Pettersson var misstänkt för mordet på Olof Palme. Han hade själv så stora problem att han inte kom sig för att ta kontakt med polisen och berätta om sina iakttagelser av Christer Pettersson. Problemen bestod i kontroverser med polismästaren i Säffle och en reporter på Säffle tidning angående ett föreläggande att förse hans hund med munkorg. Till slut tyckte han att det gick för långt och den 7 juni 1989 kontaktade han Göteborgs-Tidningen och berättade vad han visste.

Enar Holms berättelse ter sig i många avseenden egenomlig. Det gäller till en början hans plötsliga ingivelse under hemresan till Upplands Väsby att sent på kvällen stiga av i Rotebro för att återkräva ett lån på 150 kr från en person som han endast kände till förnamn och öknamn och som han inte hade besökt sedan 1981 och vars adress han därför inte kom ihåg. Mot bakgrund av att han var kamrat med Christer Pettersson och hade träffat honom hundratals gånger är det närmast oförklarligt att han inte hälsade på Christer Pettersson när de möttes och frågade honom var "Stor-Jerka" bodde. Vad som ändå mest rubbar tilltron till Holms berättelse är det förhållandet att han inte på ett tidigare stadium trätt fram för att ge sin kamrat alibi; så skedde nu först när Christer Pettersson suttit häktad i ett halvår. Hans förklaring till underlåtenheten är osannolik. På anförda skäl kan hovrätten inte sätta någon tilltro till Holms uppgifter.

Sammanfattningsvis finner hovrätten att Algot Åsells och Enar Holms vittnesmål är så otillförlitliga att de inte ger något stöd för Christer Petterssons påstående att han befunnit sig i Märsta vid tidpunkten för mordet.

Bedömning av identifikationsbevisning

Den bevisning som åklagaren åberopat i målet utgörs till stor del av utsagor av personer som uppger sig ha sett en man, som åklagaren gör gällande är identisk med Christer Pettersson, stående utanför biografen Grand, gående bakom makarna Palme på Sveavägen och på själva brottsplatsen.

För att en gärningsmans identitet skall kunna fastställas under en brottsutredning är det vanligt att målsägande och vittnen förevisas fotografier på ett flertal personer. Även s k vittneskonfrontationer av de slag som ägt rum i detta mål förekommer. På grundval av vad målsägande och vittnen uppgivit vid sådana undersökningar får de sedan vid huvudförhandlingen uttala sig om den tilltalade är identisk med eller liknar den person som de sett.

Stor försiktighet måste iakttas vid värdering av identifikationsbevisning. Erfarenheten visar att även i övrigt trovärdiga vittnen kan missta sig vid en identifiering. Astrid Holgerson har i sitt yttrande uppehållit sig vid detta och bl a hänvisat till den rapport som år 1976 avgavs i Storbritannien av en statlig undersökningskommission, den s k Devlinkommissionen, vilken haft i uppdrag att granska olika teoretiska och praktiska frågor rörande identifikationsbevisning.

Anledningen till att Devlinkommissionen tillsattes var den debatt som uppstod i Storbritannien sedan det framkommit att två, som det sedermera visade sig oskyldiga män i början av 1970-talet hade dömts till fängelsestraff på grundval av identifikationsbevisning. Det ena fallet gällde en man som dömts till ett långvarigt fängelsestraff för att ha skjutit på en polisman och för stöld ur parkeringsmätare. Sex av de personer som hade iakttagit gärningsmannen i samband med brotten och under flykten från brottsplatsen hade vid rättegången hörts som vittnen och därvid förklarat

att den tilltalade var gärningsmannen. På grund av teknisk bevisning, som några år senare kunde säkras efter husrannsakan hos en annan man, kunde fastställas att det var denne som begått brotten och att den först dömda mannen var helt oskyldig. (För en närmare redogörelse för fallet, se bilaga B).

Det finns många likheter mellan omständigheterna i det engelska rättsfallet och det nu aktuella målet. Bl a kan noteras att misstankarna i båda fallen kommit att riktas mot en person som tidigare dömts för brott av samma slag som det åtalade brottet. Målsäganden har i båda fallen varit närvarande vid tidigare konfrontationer men då inte utpekat någon som gärningsman. Sedan målsäganden konfronterats med den tilltalade har målsäganden varit bergfast övertygad om att denne var gärningsmannen. Den engelske polismannen förklarade vid ett tillfälle att den tilltalades ansikte "var inpräntat i hans hjärna". Målsägandena har varit synnerligen trovärdiga personer, vana att göra observationer och att anteckna sig dessa till minnes. På grund av den situation som brotten försatt dem i mötts de av sympati och medkänsla, vilket kan medföra en tendens att fästa särskilt stort avseende vid deras uppgifter.

I Devlinkommissionens rapport framhålls att svårigheten att bedöma om identifikationsbevisning är tillförlitlig eller ej beror på att vittnet inte har någon berättelse vars detaljer kan prövas såvitt gäller sannolikhet, sammanhang etc. Visserligen kan frågan om belysning, den punkt varifrån observationen gjordes och avståndet från det som observationen gäller utvisa i vilken utsträckning vittnet gjort bruk av sin fantasi. Men i övrigt finns det enligt rapporten mycket små möjligheter att bedöma vad vittnet har att berätta om sina iakttagelser. Tror vittnet sig ha ett gott minne och en god iakttagelseförmåga men faktiskt inte har det, så är detta inte en omständighet som märks på hans uppträdande. I Devlinrapporten framhålls särskilt

att vittnen, som själva är övertygade om att deras identifiering är riktig och som lyckas överföra denna övertygelse på juryn, inte sällan visat sig ha tagit fel.

Enligt Devlinkommissionens mening borde därför ingen dömas på grundval av identifikationsbevisning om denna bevisning inte vinner stöd av bevisning av annat slag. Enbart identifikationsbevisning borde dock undantagsvis kunna godtas om det förelåg särskilda omständigheter, såsom att vittnet känner den som vittnet utpekar.

Hovrätten finner för egen del att det är vanskligt att fastslå en allmängiltig regel om under vilka förutsättningar en målsägandes eller ett vittnes utpekande av den tilltalade som gärningsman skall kunna godtas som full bevisning om identiteten. Vad som emellertid är viktigt att understryka är de faror för rättssäkerheten som ett förlitande på sådan bevisning innebär. Det är lätt att missta sig på en person om det saknas särskilt påtagliga hållhakar för minnet. Det nyss redovisade engelska rättsfallet är en god illustration i detta avseende.

Det är viktigt att en målsägandes eller ett vittnes personliga trovärdighet inte leder till att domstolen avstår från att kritiskt granska om målsägandens eller vittnets iakttagelser har gjorts under sådana förhållanden att utpekandet av den tilltalade är att anse som tillförlitligt. Domstolen måste vara uppmärksam på sådana omständigheter som försvagar tillförlitligheten i utsagan, t ex att det var mörkt på platsen, att observationstiden var mycket kort, att målsäganden eller vittnet inte sett vederbörande tidigare eller inte var närmare bekant med honom eller henne m m. Det är också viktigt att inte bortse från omständigheter som talar emot att den tilltalade är gärningsmannen. I det engelska rättsfallet fanns sådana omständigheter. Så saknades t ex utredning om att den tilltalade

haft tillgång till vapen och någon förklaring fanns inte till vissa relevanta fingeravtryck som inte var den tilltalades. Sådana omständigheter måste uppfattas som varningssignaler.

Det är mot denna bakgrund som hovrätten skall bedöma Lisbeth Palmes utpekande av Christer Pettersson som den man som hon såg utanför Dekorima i hörnet av Tunnelgatan och Sveavägen och de vittnesmål som avgivits rörande iakttagelser angående en man utanför biografen Grand, vid gatuköket och på brottsplatsen.

Biografen Grand

Åklagaren har gjort gällande att Christer Pettersson sett makarna Palme vid 21-tiden när de gick in på biografen, att han sedan skaffat sig ett vapen, väntat utanför Grand på att makarna Palme lämnade biografen och att han därefter följt efter dem Sveavägen söderut.

Den filmföreställning som makarna Palme bevistade slutade mellan kl 23.05 och 23.10. Av Lisbeth Palmes och Märten Palmes uppgifter framgår att makarna Palme samt Märten och dennes flickvän efter filmen samlades på trottoaren något söder om Grands entré utanför en där belägen bokhandel. Där beslöt de att skiljas åt, varefter Märten Palme och flickvännen gick Sveavägen norrut, medan Olof och Lisbeth Palme promenerade hem mot Gamla stan. Av Lisbeth Palmes berättelse framgår vidare följande. Hon och Olof promenerade på Sveavägens västra sida fram till Adolf Fredriks kyrkogata, där de sneddade över Sveavägen, varefter de på andra sidan stannade till 10-15 sekunder utanför en klänningsaffär. De fortsatte sedan promenaden på Sveavägens östra sida. Hon minns inte om de blev passerade av någon. Hon har för sig att hon såg ett par, en man och en kvinna, men minns inte om de möttes eller om paret gick ifrån dem.

Även i hovrätten har konstnären Birgitta Wennerling hörts som vittne angående sina iakttagelser vid biografen Grand efter sjuföreställningens slut omkring kl 21. Utöver vad som antecknats i tingsrättens dom har hon berättat följande. Hon var tagen av den film hon hade sett och gick därför tyst och tänkte på den när hon var på väg ut. När hon passerade gottdisken såg hon en massa människor som stod utanför biografen och tittade in. Hon lade märke till en man som tittade in i biograflokalen. Han var spánt iakttagande och hade en mörk, stickande blick. "Vilken sjuk blick!" tänkte hon för sig själv. Hon var på väg att säga något om det till sin väninna men avstod eftersom hon ville fortsätta att tänka på filmen. Mannen som hon iakttog stod en bit utanför biografen men var fortfarande belyst. Han hade markerat ansikte med tydliga, markerade kinder och tunn mun. Han gjorde ett blekt intryck, spánt. Han hade mörkt hår eller mörk mössa och blå jacka. Det är möjligt att han hade skäggstubb. Hennes iakttagelse av mannen var kortvarig, 1-2 sekunder. - Birgitta Wennerling visste inte att makarna Palme befann sig på biografen. Det fick hon veta först efteråt. Strax efter åkte hon till Rom och fick där av några ditresta svenskar höra talas om fantombilden. I syfte att se om hon kunde bidra till utredningen gick hon då till svenska ambassaden för att få se på den. Hon tyckte att den bilden var omänsklig på något sätt. Man frågade henne på ambassaden om hon kunde teckna ner sin minnesbild. Hon sa först nej men satte sig sedan på kvällen och gjorde några teckningar av sin minnesbild. - Den 17 maj 1989 fick hon se en videofilm med tolv personer. Där fanns tre personer som hade gemensamma drag med den man hon kom ihåg. Hon plockade bort två och sedan återstod nr 8 (Christer Pettersson). Han var mest lik och ändå litet kraftigare än den man hon hade sett. Hon hade vid detta tillfälle inte sett något fotografi i pressen av Christer Pettersson. Det enda hon hade sett var en s k "avmaskad" bild av dennes ansikte. När hon nu ser Christer Pettersson finner hon likheter i blicken med den man hon

såg men denne var mycket spänd och upprörd. - Hon har ägnat sig åt konstnärligt arbete i 20 år. Hon har bl a målat ansiktsporträtt.

Vid bedömningen av detta vittnesmål beaktar hovrätten att iakttagelsen av den stirrande mannen gjorts av en konstnär som enligt egen uppgift är tränad att iaktta ansikten. De teckningar som Birgitta Wennerling gjort utifrån sin minnesbild har företetts i hovrätten. Det bör anmärkas att teckningarna kommit till efter det att Birgitta Wennerling sett den s k fantombilden. Vid bedömningen av resultatet av videokonfrontationen måste beaktas att det gått mer än tre år efter hennes iakttagelse. Denna tidsutdräkt innebär en betydande risk för att minnesbilden kan ha påverkats av andra omständigheter. Iakttagelsen var också mycket kortvarig. Dessa omständigheter gör att tillförlitligheten av hennes minnesbild måste ifrågasättas. Av stor betydelse är också att Birgitta Wennerling vid videokonfrontationen inte ansåg sig kunna peka ut någon av figuranterna som den man hon såg utanför Grands entré utan endast kunde konstatera att nr 8 var mest lik. Av vittnesmålet kan därför inte dras någon säker slutsats om Christer Pettersson uppehållit sig utanför Grand omkring kl 21 den aktuella kvällen. Någon annan bevisning till stöd härför har inte heller förebragts.

När det sedan gäller vad som tilldrog sig utanför biografen Grand efter kl 23 när nioföreställningarna slutade har vittnena Lars-Erik Eriksson, Roger Östlund, Pia Engström, Peter Olofsson och Mårten Palme hörts på nytt i hovrätten.

Lars-Erik Eriksson har lämnat samma uppgifter som i tingsrätten. I hovrätten har han tillagt följande: Tre av figuranterna vid konfrontationen den 14 december 1988 hade likheter med den man som han iakttog utanför Grand den aktuella kvällen. Han såg särskilt länge på figurant nr 3 (Christer Pettersson) som han genast

kände igen på blicken och de djupt liggande ögonen. Denne skilde sig från mannen utanför Grand därigenom att han bar mustasch och saknade mössa. Känslan var nästan "klockren" att nr 3 var den man som han sett utanför Grand. Under 1986 arbetade han som flygledare, huvudsakligen som radaroperatör.

Av Lars-Erik Erikssons vittnesmål framgår att han haft goda möjligheter att iaktta mannen. Han har gjort sina iakttagelser på kort avstånd, utan att andra personer skymde sikten och under förhållandevis lång tid. Platsen där den iakttagne mannen stod var väl upplyst, något som hovrätten även kunnat konstatera vid syn på platsen. Eriksson har haft anledning att hålla mannen under uppsikt eftersom han p g a mannens utseende blivit rädd för sin egen säkerhet. Han har svarat eftertänksamt på de frågor som ställts och har noggrant återgivit sina iakttagelser och reaktioner. Eriksson har i hovrätten sammanfattningsvis sagt att han tycker att Christer Pettersson är mycket lik den man han såg men att han inte vet om han kan säga att det råder identitet. Han har särskilt fäst sig vid att Christer Pettersson liksom den man han såg utanför Grand har djupt liggande ögon. Vad Eriksson berättat talar starkt för att det var Christer Pettersson som han såg utanför Grand.

Roger Östlund har utöver vad som antecknats i tingsrättens dom tillagt följande. Sedan han jagat iväg punkgänget gick han mot korvkiosken. Han mötte en kvinna och bad henne om eld och fick det också. Därefter vände han och gick in på Grand för att ringa till Sigvard Cedergren. När Östlund stod vid telefonautomaten strax innanför ytterdörren fick han syn på Christer Pettersson. Denne ville absolut inte tala med honom. Christer Pettersson verkade orolig och var nog påverkad. Östlund har inget minne av att ha talat med någon inne på biografen. Utsläppet från bion skedde strax efter det att han avslutat telefonsamtalet. Det var mycket folk på gatan när han kom ut. Han uppe-

höll sig 20-30 minuter vid Grand. - Roger Östlund kände mycket väl igen Christer Pettersson. De har suttit "på kåken" tillsammans och därefter träffats flera gånger.

Roger Östlunds uppgift om att han befunnit sig vid Grand någon gång efter kl 23 den aktuella kvällen vinner stöd av Lars-Erik Erikssons och Pia Engströms vittnesmål och får läggas till grund för bedömningen. Roger Östlunds uppgift att han ringde till Sigvard Cedergren vinner stöd av ett protokoll över polisens avlyssning av Cedergrens telefon. Eftersom Roger Östlund uppgivit att det var när han skulle ringa till Sigvard Cedergren som han såg Christer Pettersson är det av vikt att söka bedöma vid vilken tidpunkt samtalet ägt rum. Enligt nyssnämnda protokoll ägde ett telefonsamtal mellan Roger Östlund och Sigvard Cedergren rum kl 23.15-23.21 den aktuella kvällen. Åklagaren har upplyst att tidsbestämningen av samtalen på den avlyssnade telefonen skedde genom automatisk inkoppling av Fröken Ur. Det är vidare upplyst att bandet med de inspelade telefonsamtalen förstörts i enlighet med gällande rutiner för telefonavlyssning vid narkotikaspaning.

Cedergren har ifrågasatt tidsuppgiften under invändning att han vid den angivna tidpunkten var på väg hem i bil från spelklubben. Cedergren har omvittnat att han under hemfärden hörde två skott under en backningsmanöver på Luntmakargatan. Av utredningen framgår att de skott som träffade Olof och Lisbeth Palme avlossades kl 23.21. Om Cedergrens uppgift är riktig måste alltså uppgiften i protokollet över telefonavlyssningen vara felaktig. Det ter sig emellertid egendomligt att Reine Jansson, som åkte i samma bil som Cedergren, säger sig inte ha hört någon skottlossning. Reine Jansson har visserligen också uppfattningen att han och Cedergren lämnade Oxen omkring kl 23.15 men hans uppfattning grundas bl a på att han talat med Cedergren om den saken. Det är också anmärkningsvärt

att vittnet Lars Jeppsson, som vid tiden för skotten uppehöll sig i anslutning till korsningen Tunnelgatan-Luntmakargatan, inte iakttagit någon biltrafik på Luntmakargatan.

Pia Engström har berättat att den film som hon hade sett på Grand slutade omkring kl 23.10 och att hon sedan vid busskuren något söder om biografen väntade på den buss som enligt tidtabellen skulle komma kl 23.28. Hon har med utgångspunkt från dessa hållpunkter uppskattat tiden för sitt sammanträffande med Roger Östlund till kl 23.20-23.25. Hon har omvitnat att Östlund därefter blev förargad på och jagade iväg några ungdomar som sparkade på busskuren samt att hon, när hon stigit på den buss hon väntade på, såg att Roger Östlund kom tillbaka till busskuren efter incidenten med ungdomarna.

Roger Östlund har i hovrätten, liksom vid tingsrätten, förlagt sitt telefonsamtal med Cedergren till tiden efter bråket med ungdomarna. Om man utgår från att så var fallet och därtill lägger Pia Engströms tidsangivelser till grund för bedömningen talar det för att Roger Östlunds samtal med Cedergren ägt rum omkring kl 23.30. Lars-Erik Eriksson har omvitnat att han sett Roger Östlund vid telefonautomaten vid Grand strax före kl 23.30 men han grundar denna bedömning på en uppskattning av tiden med utgångspunkt från att han steg ur sin bil efter att ha lyssnat på radions nyhetsutsändning kl 23. Slutligen har biografvaktmästaren Peter Olofsson, som vid tingsrätten förlade sin iakttagelse av Östlund till en tidpunkt nära stängningsdags, d v s strax före kl 23.45, i hovrätten uppgivit följande: Den aktuella aftonen visades fyra olika filmer på Grand. Två av filmerna slutade kl 23.40. En man kom in i foajén och använde telefonen. Han stod och telefonerade när Olofsson såg honom. Det måste ha varit efter att filmen Bröderna Mozart slutat men innan de två andra slutat. Han lade märke till mannen därför att denne ropade och ville ha hjälp med

ett sår. Mannen stannade kvar i foajén rätt länge, 15-20 minuter, men Olofsson är ganska säker på att mannen inte fanns kvar när bion stängdes kl 23.45. Det är svårt att exakt placera in mannens telefonsamtal i tiden. Han anser emellertid att han sett mannen under tiden 23.15-23.40 och att det är fullt möjligt att mannen kan ha ringt ett samtal kl 23.15.

Utredningen ger alltså inte något entydigt svar på frågan när telefonsamtalet mellan Roger Östlund och Sigvard Cedergren ägt rum. Med hänsyn till vad som framkommit om rutinerna för tidsangivelserna vid telefonavlyssning bör emellertid den tidpunkt som framgår av protokollet över telefonavlyssningen läggas till grund för bedömningen, såvida inte starka skäl talar för att tidsangivelsen är felaktig. De vittnesuppgifter som tyder på en annan tidpunkt grundas på uppskattningar i efterhand. Vittnesuppgifterna är däri-genom inte så säkra att de bör ges företräde. Övervä-gande skäl talar alltså för att samtalet mellan Roger Östlund och Sigvard Cedergren ägt rum kl 23.15-23.21.

När det sedan gäller Roger Östlunds iakttagelse i sam-band med telefonsamtalet framgår det av hans vittnes-mål - i förening med vad hovrätten iakttagit vid syn på platsen - att han har gjort sin iakttagelse av mannen på kort avstånd och på en väl upplyst plats. Eftersom han tidigare hade träffat Christer Pettersson flera gånger hade han förutsättningar att känna igen honom. Även om Roger Östlunds tidigare kontakter med Christer Pettersson varit förenade med kontroverser och misshälligheter finner hovrätten ej skäl misstänka att Roger Östlund skulle mot bättre vetande peka ut Christer Pettersson. Det är inte troligt att Roger Östlund skulle vara beredd att ta de nackdelar som ett sådant handlande skulle innebära. Roger Östlunds förklaring till att han först så sent till polisen meddelat sin iakttagelse utanför Grand framstår som trovärdig. Vid bedömningen av hans iakttagelseförmåga och förmåga att minnas iakttagelsen måste man dock

beakta att han var påverkad både av alkohol och narkotika. Detta framgår såväl av hans egna uppgifter som Pia Engströms iakttagelse. Enligt vad som framgår av protokollet över avlyssningen av hans telefonsamtal med Sigvard Cedergren var han så påverkad att det var svårt att höra vad han sa. Med hänsyn härtill och till att han inte förrän nästan tre år efter iakttagelsen meddelat sig till polisen bör hans uppgifter bedömas med viss försiktighet. Det kan därför inte anses uteslutet att han misstagit sig.

Mårten Palme har i hovrätten lämnat samma uppgifter som antecknats i tingsrättens dom. Han har tillagt att en anledning till att han tittade på mannen vid möbelaffären var att hans flickvän hade talat om för honom att hon sett en blottare på vägen till bion. Han såg mannens ansikte men ej rakt in i ansiktet. Han såg mannen vända sig om och fixera föräldrarna. Utöver de karakteristika som angivits i tingsrättens dom uppfattade han att mannen hade stålbågade glasögon. Han passerade mannen på ca fem meters avstånd. - Under polisutredningen deltog han i konfrontationer och fick se bilder på olika personer. Han kunde inte peka ut någon men fann att vissa personer inte kunde uteslutas. Vid konfrontationen den 14 december 1988 fann Mårten att nr 7 (Christer Pettersson) och ytterligare en av figuranterna hade drag i ansikte och hållning som han tyckte sig känna igen men han kunde inte med säkerhet utpeka någon som mannen från Grand. I början av oktober 1988 hade medlemmar av familjen träffat åklagaren Jörgen Almblad som uppgav att polisspaningarna riktade in sig på tre-fyra personer, vilka alla hade begått mord, och att en av dessa personer var en alkoholist från Sollentuna. På förmiddagen den 14 december 1988 hade Mårtens bror Joakim ringt och sagt att konfrontationen gällde en 40-årig alkoholmissbrukare från Sollentuna.

Vid bedömningen av Mårtens Palmes iakttagelse bör beaktas att den var relativt kortvarig och att han inte

hade någon anledning att lägga mannens utseende på minnet. Det var alltså först i efterhand som han insåg att han kunde ha sett någon som var inblandad i mordet. Den information som åklagaren lämnat om föremålen för polisens spaningar samt de upplysningar som han fick av sin bror före konfrontationen kan ha bidragit till att han pekade ut Christer Pettersson. Kvar står också att Mårten Palme är osäker om det var Christer Pettersson som han såg utanför Grand. Hans uppgift om att mannen bar stålbågade glasögon har inte heller bekräftats av någon annan iakttagelse. Av vittnesmålet kan inte dras någon slutsats att den man som Mårten Palme såg var Christer Pettersson.

En sammanfattande bedömning av bevisningen i detta avsnitt leder således fram till slutsatsen att det som ett resultat av särskilt Lars-Erik Erikssons och Roger Östlunds vittnesmål föreligger en betydande sannolikhet för att Christer Pettersson befann sig utanför biografen Grand när makarna Palme lämnade den. En viss tveksamhet härom kvarstår likväl. Lars-Erik Eriksson har haft möjlighet att under en längre tid och under goda belysningsförhållanden iaktta den man som väntade utanför biografen. Hans utpekande av Christer Pettersson som en man som är mycket lik denne har dock skett avsevärd tid efter händelsen. Det är därför möjligt att han har misstagit sig. Styrkan i Roger Östlunds iakttagelser är att han känner Christer Pettersson väl men för hans del måste den reservationen göras att han kan ha varit alltför påverkad för att göra en korrekt iakttagelse.

Gatuköket

Ljubisa Najic har i hovrätten berättat i huvudsaklig överensstämmelse med vad som antecknats i tingsrättens dom. Han har tillagt: Det var hans hustru som inte ville att han skulle utpeka någon vid konfrontationen. Hon var rädd för trakasserier. Förutom nr 8 (Christer Pettersson) var han vid konfrontationen intresserad av

nr 4, 6 och 9, vilka företedde vissa likheter med den person som gått förbi gatuköket efter makarna Palme. Han kände igen nr 8 mest på gången. Den person som han såg den 28 februari 1986 skilde sig från nr 8 genom att han var mer ovårdad. Efter konfrontationen mådde Najic fysiskt och psykiskt illa, vilket hans hustru märkte. Han kontaktade polisen två timmar efteråt och fick se videofilmen på nytt påföljande dag. Före konfrontationen hade han inte sett någon bild på Christer Pettersson.

Ljubisa Najic har tillfredsställande förklarat varför han inte omedelbart tillkännagav att han kände igen nr 8. Hovrätten finner ej heller skäl ifrågasätta att Najic själv är övertygad om att det var Christer Pettersson som han såg gå bakom makarna Palme. Frågan är emellertid om Najic hade förutsättningar att göra så noggranna iakttagelser att hans utpekande kan läggas till grund för bedömningen.

Det bör då först noteras att det centrala i Najics iakttagelse måste ha varit makarna Palme. Detta framgår också av att Najic kunnat återge hur de var klädda. Däremot måste utseendet på eventuella efterföljande livvakter ha varit av mindre vikt för honom. Vidare bör beaktas att Najic hade ett begränsat synfält från sin position i kiosken och att hans iakttagelse av den förbipasserande och för honom okände mannen var mycket kortvarig och inte innebar mer än att han såg denne först i profil och, senare, bakifrån. Najic har omedelbart därefter blivit upptagen av kunder. Därtill kommer att han när iakttagelsen gjordes inte hade fått klart för sig att hans iakttagelse kunde vara av betydelse för polisutredningen. Han har under de inledande förhören lämnat olika uppgifter om mannens hårfärg. Dessa omständigheter manar till försiktighet vid bedömningen av hans vittnesmål. Det förhållandet att det sedan förflöt i det närmaste tre år innan videokonfrontationen ägde rum ger anledning att ifrågasätta om han kunnat bevara sin minnesbild opåverkad under

mellantiden. Att Najic sedan baserar sitt utpekande av Christer Pettersson mest på sin iakttagelse av det sätt på vilket denne rör sig på videofilmen är också ägnat att minska bevisvärdet av identifieringen. Detta rörelsesätt kan inte anses i sådan grad karaktäristiskt att det kan läggas till grund för en identifiering. På nu anförda skäl kan någon säker slutsats inte dras av Najics vittnesmål.

Brottsplatsen

Av utlåtandet den 23 april 1986 av Bundeskriminalamt i Wiesbaden framgår att Olof Palme blev skjuten i ryggen på ett avstånd mellan 10 cm och 30 cm och att Lisbeth Palme blev träffad i skulderområdet av ett tangerande skott vilket avlossats på ett avstånd mellan 70 cm och 100 cm.

Samtliga vittnen som har iakttagit själva dådet har sett endast tre personer på själva brottsplatsen, nämligen makarna Palme och den man som efter skotten sprang iväg in på Tunnelgatan. Anders Björkman såg att det uppstod två rökmoln mellan den skjutne och gärningsmannen, d v s den som avvek från platsen. Anders Delsborn, som reagerade när han hörde en kraftig smäll, såg då tre personer, varav en man som höll en pistol. Delsborn såg därefter att mannen avlossade ett skott. Delsborn såg mynningsflamman och rökutveckling från pistolen. Efter viss tvekan sprang mannen in i gränden på Tunnelgatan. Inge Morelius såg att en man som väntat mellan Dekorimas entré och avfasningen mot Tunnelgatan gick upp bakom makarna Palme, lade sin vänstra hand på Olof Palmes vänstra axel och sköt två skott mot dennes rygg. Morelius såg två mynningsflammar och uppfattade att dessa gick in i den skjutnes rygg.

Det är på grund av det anförda utrett att gärningsmannen är identisk med den man som efter skotten sprang iväg in på Tunnelgatan.

Lisbeth Palme har berättat att hon omedelbart efter skotten bestämde sig för att söka hjälp, att hon därför tittade sig omkring och att hon då omedelbart fick syn på en person som stod vid avfasningen till Dekorima och orörligt stirrade. Hon har vidare uppgivit: Eftersom hon sökte hjälp, tittade hon mycket noggrant på personen och hon förstod då intuitivt att hon inte skulle få någon hjälp av denne. Hon fortsatte då söka bakåt och upptäckte en person som kom längre bort. När hon tittade vädjande på den personen rörde han huvudet i sidled något som hon uppfattade som ett avvisande av att på något sätt hjälpa till. När hon sedan tittade tillbaka såg hon den person som stått och stirrat på henne röra sig med några steg. Han befann sig nu på Tunnelgatans södra sida. Mannen förflyttade sig med studsande steg, uppdragna axlar och någon sorts ojämnhet som gav ett spänstigt intryck. Det var en kort intervall, 15-30 sekunder, mellan de båda iakttagelserna av mannen. Det var ingen annan person i närheten vid den första observationen. Däremot kan hon inte säga huruvida någon hunnit till platsen när hon såg mannen den andra gången då denne var på väg därifrån.

Flera av vittnena på brottsplatsen har berättat att gärningsmannen dröjde sig kvar efter skotten. Enligt Inge Morelius tog mannen efter skotten något steg bakåt ut mot Sveavägen, sedan något steg mot Kungsgatan, varefter han stannade till, rundade Olof Palmes fötter och lunkade in i gränden; mannen betedde sig hela tiden lugnt och behärskat. Anders Björkman har berättat att mannen först backade ett steg, vände sig om och sedan utan brådska gick in på Tunnelgatan; händelseförloppet tog nog ca 20 sekunder. Anders Delsborn har omvittnat att mannen, sedan han skjutit, stod kvar en stund vaggande liksom om han undrade vad han skulle göra. Enligt Delsborn gick det nog 20 sekunder från det mannen sköt till dess han började springa. Charlotte Liljedahl har uppgivit att mannen stod stilla och tittade ett par sekunder innan han lunkade iväg in i gränden.

Flera vittnesmål ger vidare vid handen att Lisbeth Palme haft möjlighet att iaktta gärningsmannen efter skotten. Enligt Anders Björkman tittade Lisbeth Palme upp när hon stod på knä och kan då ha iakttagit mannen som sköt eftersom de var så nära varandra. Leif Ljungqvist har redovisat en minnesbild av att gärningsmannen och Lisbeth Palme tittade på varandra. Inge Morelius, som befunnit sig på längre avstånd från brottsplatsen, har omvittnat att Lisbeth Palme tittat mot mannen och att hon, som Morelius uppfattade det, såg mördarens ansikte 1-2 sekunder.

Hovrätten finner på grund av det anförda att Lisbeth Palme haft tillfälle att se mannen först framifrån och därefter snett bakifrån när denne förflyttade sig. Det rör sig emellertid om kortvariga iakttagelser. Enligt vad hovrätten kunnat iaktta vid syn under huvudförhandlingen har belysningsförhållandena på platsen - främst motljuset från Dekorimas skyltfönster - varit sådana att det inte varit möjligt att göra några säkra iakttagelser av detaljerna i ett ansikte.

Lisbeth Palme har beskrivit sitt tillstånd vid iakttagelserna så att hon var upprörd men mycket observant. Flertalet brottsplatsvittnen har redovisat iakttagelser av Lisbeth Palmes uppträdande.

Christina Wallin fick intrycket att Lisbeth Palme var chockad; det var svårt för dem som försökte att få kontakt med henne. Anders Delsborn har berättat att Lisbeth Palme kröp runt Olof Palme, ropade på hjälp och sa: "Förstår ni inte vad som hänt? Det är min man, Olof Palme, som blivit skjuten, statsministern!" Leif Ljungqvist har omvittnat att Lisbeth Palme var upprörd, förflyttade sig hela tiden och gav intryck av att vilja agera; hon talade om ambulans, operation och att hennes man var skjuten. Jan-Åke Svensson har beskrivit att Lisbeth Palme rörde sig runt, talade högt eller skrek och verkade chockad. Hans Johansson

har uppgivit att det var svårt att tala med henne, att hon var skärrad och att hon ville att man skulle ringa efter ambulans och beställa operationsbord.

Anna Hage har berättat: Hon försökte få kontakt med Lisbeth Palme men lyckades inte. Hennes blick var frånvarande och hon talade hela tiden. Hon sa bl a: Varför gjorde han det? Hon sprang fram och tillbaka på trottoaren. När Anna Hage ville få igång Olof Palmes hjärtverksamhet med mun mot mun metoden försökte Lisbeth Palme knuffa undan henne. Hon ville att Olof Palme inte skulle röras eftersom han skulle opereras.

Stig Engström har uppgivit följande. Lisbeth Palme var orolig och rörde sig fram och tillbaka. Hon var virrig och flaxig men inte hysterisk eller skrikande. Hon sysselsatte sig med att söka hjälp och verkade efter omständigheterna behärskad. På fråga av Engström pekade hon ut att mannen sprungit in i gränden och att han var klädd i en blå täckjacka.

Av utredningen framgår att Lisbeth Palme gjorde sina iakttagelser av mannen på brottsplatsen innan något av vittnena kom fram till henne. Nyss redovisade vittnesmål är därför av begränsat värde när det gäller att bedöma hennes tillstånd i detta ögonblick. De som först kom fram till henne var Anna Hage och Stig Engström. Det förhållandet att de uppfattade henne på olika sätt kan förklaras av att Lisbeth Palme kan ha känt större förtroende för Stig Engström. Hovrätten finner inte anledning dra annan slutsats av vittnesmålen än att Lisbeth Palme - helt naturligt och såsom hon också själv har uppgivit - var upprörd samt att hon var angelägen att se till att Olof Palme snabbt fördes till sjukhus. Att hon var upprörd kan dock ha påverkat hennes möjligheter att göra säkra iakttagelser.

Lisbeth Palme har även i hovrätten utan att tveka pekat ut Christer Pettersson som gärningsman. Hon har

vidare beskrivit att hon vid videokonfrontationen den 14 december 1988 blev chockad över att hon då kände igen Christer Pettersson så tydligt samt att det vid huvudförhandlingen i tingsrätten "blev en än starkare upplevelse av att det var vederbörande".

Lisbeth Palme har i hovrätten givit intryck av att bemöda sig om att så noggrant som möjligt återge sin minnesbild från händelsen. Det råder inte någon tvekan om att Lisbeth Palme själv är övertygad om att det var Christer Pettersson hon såg på brottsplatsen omedelbart efter skotten. Hovrätten finner alltså ej skäl att ifrågasätta att hennes utsaga verkligen återger hennes minnesbild.

Frågan är emellertid om denna hennes minnesbild har framkallats enbart av hennes iakttagelser på brottsplatsen eller om den påverkats av andra omständigheter, eller - med andra ord - hur tillförlitlig hennes minnesbild är.

En naturlig utgångspunkt för en sådan bedömning är de uppgifter som hon lämnat till polisen i nära anslutning till händelsen. De första uppgifterna om sina iakttagelser lämnade Lisbeth Palme på sjukhuset den aktuella natten. Enligt förundersökningsprotokollen hade hon då ingen uppfattning om vem som kunde ha avlossat skotten. Vidare avgavs följande signalement: "stor, kraftig, mörkhårig, iklädd midje- eller 3/4-lång blå eller mörkblå täckjacka". Från det förhör som hölls den 1 mars 1986 kl 15.35 är följande att notera: "Framme vid korsningen med Tunnelgatan hörde fru Palme "smällar", sannolikt två till antalet. De lät inte som om de kom från nära håll. Hon trodde att det var ungdomar som lekte med smällare och vände sig mot maken för att kommentera saken. I samma ögonblick sjönk han ihop, kraftigt blödande från bröst och mun. Fru Palme hörde ytterligare en smäll samtidigt som hon kände hur det "brände" till på ryggen. Snett bakifrån såg hon hur en man sprang in på Tunnelgatan. Han stannade en

bit in och vände sig om varefter han fortsatte. Någon annan lade hon inte märke till. - Mannen som sprang in på Tunnelgatan uppfattade fru Palme som varande i 40-årsåldern, ca 180 cm lång och med "kompakt" kropp med kort hals. Han var mörk men inte på ett direkt sydländskt sätt utan håret var mer brunaktigt. Han var iklädd en blå, något litet "bullig" täckjacka som gick en bit nedanför midjan. Han hade vidare mörka, troiligen grå byxor. I övrigt lade fru Palme inte märke till några detaljer vare sig i utseende eller klädsel."

Det bör här noteras att Lisbeth Palmes uppgifter ger intryck av att hon sett mannen endast snett bakifrån och att hon inte lagt märke till några detaljer i utseendet. Enligt förundersökningsprotokollet har Lisbeth Palme den 8 mars 1986 önskat, efter att ha sett fantombilden på den misstänkte mördaren, komplettera sin tidigare utsaga något. Vidare framgår att hon även hade diskuterat saken med Mårten Palme. Lisbeth Palme har därefter uppgivit: "Hon uppfattade det som om mannen som sprang in på Tunnelgatan hade ett något rundare, fylligare ansikte än det på fotot. Dragen i övrigt, mun och näsa uppfattade hon som raka. Den korta halsen kan kanske förklaras med att han rörde sig med uppdragna axlar."

Såvitt framgår av förundersökningsprotokollet har Lisbeth Palme alltså inte börjat beskriva formen på ansiktet på den man hon såg förrän hon fått se den s k fantombilden. Hon har i hovrätten uppgivit att fantombilden blev en hjälp för henne att beskriva bilden bättre. I detta förhållande ligger en risk att det därefter inte längre var fråga om någon oförvanskad minnesbild av en iakttagelse av mannen utan att fantombilden fått betydelse för hennes fortsatta beskrivning av mannen.

Enligt förundersökningsprotokollet har Lisbeth Palme först vid ett samtal med Hans Holmér den 25 mars 1986,

d v s drygt tre veckor efter händelsen, lämnat uppgift om detaljer i mannens ansikte. Enligt anteckningarna från samtalet beskrivs gärningsmannen ha stirrande blick, bulliga kindknotor och vit överläpp. Det bör noteras att den person hon iakttagit i anteckningarna beskrivs som gärningsmannen. Det är också första gången som det redovisas att Lisbeth Palme sett honom i ett tidigare skede än vad hon tidigare uppgivit: "När Lisbeth ser honom går han ut till vänster snett fram mot det upplysta fönstret i affären i hörnan. Han blickar tillbaka som för att kontrollera om han lyckats och fortsätter in i gränden."

Enligt en sammanställning av förhör som hölls den 29 april samt den 5 och 6 maj 1986 har hon lämnat ett mer detaljerat signalement: "Då hon tittade upp från maken, som fallit ihop på trottoaren, såg hon en man med stirrande blick titta på dem. Mannen befann sig på ca 10-15 meters avstånd och stod i hörnet av Tunnelgatan. Hon beskriver mannen som vara i 40-årsåldern och omkring 180 cm lång, ha en intensivt stirrande blick, ha smala, tunna läppar och ljus, platt överläpp, ha en rak panna med raka ögonbryn samt ha ett rektangulärt och stelt stirrande ansikte med kraftigt, något framskjutet hakparti och markerade kindsidor. Han var iklädd mörkblå/marinblå jacka som gick nedanför midjan, dock ej till knäna, och han hade mörka byxor. Mannen var bred över axlarna men gjorde inget "stort" intryck. Han verkade dra upp axlarna och hade ett kort halsparti. Då hon senare såg mannen röra sig, gjorde han ett "spänstigt", vältränat intryck på henne. Hon kunde inte se om mannen höll något i händerna. På fråga om hon sett om mannen bar glasögon eller ej, var hon ej säker, hon uppgav sig ha svårt att komma ihåg just den detaljen hos människor som hon träffat. Beträffande eventuell huvudbonad var hon inte heller säker. Hans huvud gav dock ett cendré-brunt intryck. Han var varken blond eller svartmuskig."

Lisbeth Palme har alltså vid dessa senare förhör såväl

erinrat sig att hon sett mannens ansikte som återgett detaljer i hans utseende. En förklaring kan sökas i vad hon uppgivit därom, att det inte var förrän den tekniska utredningen fastslog att skotten kommit från nära håll som hon fick klart för sig att det måste ha varit den man hon såg vid Tunnelgatans mynning som avlossat skotten. I hovrätten har hon sagt att det nog var först då som hon bättre kunde ta fram sin minnesbild av mannen.

Det kan väl förhålla sig så att man först efter en tid erinrar sig en iakttagelse. Det måste då emellertid rent allmänt finnas en risk för att minnesbilden inte längre är oförvanskad utan att den kan ha påverkats av andra omständigheter. Risken får antas vara särskilt påtaglig i en så uppmärksammas brottsutredning som den förevarande med den omfattande publicitet som den redan från början fått i massmedia.

Vid bedömningen av Lisbeth Palmes möjligheter att bevara sin minnesbild måste man också beakta att hon gjort sin iakttagelse i en för henne traumatisk situation. De forskningsrön som professor Lars-Göran Nilsson redovisat kan härvid vara av betydelse. Av Nilssons utlåtande framgår bl a följande: Minnet av central information i en traumatisk händelse är bättre än minnet av central information i en neutral, vardaglig händelse. Med central information avses den information som en person fokuserat sin uppmärksamhet på. Perifer information minns man däremot sämre, d v s sådan information som vid inkodningstillfället legat utanför uppmärksamhetsfokus. Minnet för perifera detaljer i den traumatiska händelsen är sämre än minnet för perifera detaljer i en neutral händelse.

När det gäller den traumatiska situation som Lisbeth Palme befann sig i på brottsplatsen ligger det, enligt hovrättens mening, närmast till hands att anta att det centrala för henne var att hennes make var skjuten och uppenbarligen svårt skadad. Enligt egen uppgift titta-

de hon sig omkring för att söka hjälp. Däremot förefaller hon inte ha haft någon tanke på att gärningsmannen kunde befinna sig på platsen, eftersom hennes omedelbara intryck varit att skotten, som hon först uppfattat som barns smällare, avlossats på längre håll. Såsom tidigare redovisats var det inte förrän den tekniska bevisningen fullt klarlade att gärningsmannen måste ha varit den person som stod vid Tunnelgatans mynning som hon kunde ta fram minnesbilder av denna person bättre. Av hennes uppgifter kan alltså den slutsatsen dras att hon när hon tittade upp mot mannen inte insåg att det var gärningsmannen. Hon tittade på mannen för att se om hon kunde få hjälp men fick intuitivt klart för sig att denne inte skulle hjälpa till. Lisbeth Palme kan i det läget inte rimligen ha haft någon anledning att registrera detaljer i mannens utseende; det centrala för henne var ju att skaffa hjälp till sin svårt skadade make. Det förhållandet att hon vid polisförhöret den 1 mars 1986 inte verkar ha kunnat erinra sig mannens ansikte ger också stöd för antagandet att mannens utseende inte varit av central betydelse för henne när iakttagelserna av mannen gjordes.

Hovrätten övergår sedan till bedömningen av videokonfrontationen den 14 december 1988, vid vilken Lisbeth Palme pekade ut Christer Pettersson som den man som hon såg på brottsplatsen.

Beträffande frågan vilken information som Lisbeth Palme hade tillgång till före konfrontationen är det genom hennes egna uppgifter samt uppgifter av Mårten Palme och Solveig Riberdahl klarlagt att hon under hösten 1988 av åklagarna informerats om att polisen inriktade sina spaningar mot tre eller fyra personer, däribland en man som tidigare dömts för grova våldsbrott och var bosatt i en förort norr om Stockholm. Enligt Mårten Palmes vittnesmål omfattade informationen till familjen Palme uppgifterna att mannen var

dömd för mord, bosatt i Sollentuna samt alkoholiserad. Det är vidare utrett att kvällstidningarna Expressen och Aftonbladet den 14 december 1988 innehöll sådana uppgifter om den gripne. Lisbeth Palme har uppgivit att hon inte läst dessa tidningar men att hon sett löpsedlarna. Hon har vidare berättat att hon på något sätt före konfrontationen hade fått uppgift om att den gällde någon som hade alkoholbesvär. Lisbeth Palme har förklarat att hon inte medvetet letat efter någon person med alkoholbesvär bland figuranterna i konfrontationsgruppen. Det kan dock inte uteslutas att hennes kännedom om att den gripne var alkoholiserad kan ha bidragit till att fokusera hennes uppmärksamhet på nr 8 (Christer Pettersson) vid konfrontationen. Trots att hon enligt egen uppgift hade bestämt sig för att inte kommentera figuranterna förrän efter visningen yttrade hon - såsom framgår av protokollet över konfrontationen - efter visningen av de inledande bilderna där hela konfrontationsgruppen står uppställd, "det ser man vem som är alkoholist, det är nr 8, men det är inte bara det". Bevisvärdet av utpekandet reduceras också av att Lisbeth Palme vid den andra visningen endast såg sekvensen med nr 8.

Vidare kan konfrontationsgruppens sammansättning ha bidragit till att Christer Pettersson blev utpekad. Det förelåg naturligtvis svårigheter att med kort varsel få fram figuranter med lämpligt utseende. Christer Pettersson ger emellertid p g a slitna byxor och sitt längre, ovårdade hår ett avvikande intryck. Även hans ansiktsfärg och sammanbitna ansiktsuttryck skiljer honom från flertalet andra figuranter.

Stor vikt måste också läggas vid den långa tid, nästan tre år, som kom att förflyta från mordet fram till visningen av konfrontationsvideon. Man kan inte ta för givet att Lisbeth Palme då har en oförvanskad minnesbild av ansiktet på den man som hon vid iakttagelsen inte uppfattade som gärningsman. Det måste således föreligga ett betydande utrymme för att hon kan ha

misstagit sig vid identifieringen. Den omständigheten att Lisbeth Palme sedan vidhållit utpekandet vid den upprepade visningen den 26 januari 1989 och vid huvudförhandlingarna i målet saknar självständigt bevisvärde.

Inget av brottsplatsvittnena har gjort sådana iakttagelser att de kunnat beskriva gärningsmannens ansikte. Vittnena har beträffande mannens kroppsbyggnad och klädsel redovisat i huvudsak överensstämmande uppgifter men beskrivningarna är mycket generella och ger inte någon större vägledning i identifieringsfrågan. Beträffande frågan om gärningsmannen hade någon huvudbonad och hur den i så fall såg ut går vittnesutsagorna vitt isär. Några av brottsplatsvittnena har liksom Lisbeth Palme omvittnat att gärningsmannen hade ett speciellt sätt att röra sig. Anders Delsborn har uppgivit att mannen sprang klumpigt, lunkande, haltande eller liknande. Leif Ljungqvist har omvittnat att mannen rörde sig klumpigt, bredbent lunkande. Enligt Hans Johansson sprang mannen i konstig stil, som en elefant. Inge Morelius har beskrivit det så att mannen lunkade och rörde sig på ett smidigt sätt som en stor björn. Vittnenas iakttagelser tyder på att mannen rörde sig på ett säreget sätt. Av den av åklagaren åberopade videoinspelningen av Christer Petterssons rörelsemönster framgår visserligen att denne har en speciell gångstil men det kan inte anses utrett att Christer Petterssons sätt att röra sig är så karaktäristiskt att vittnenas iakttagelser kan läggas till grund för en identifiering.

Motivfrågan

Christer Petterson har uppgivit att han är socialdemokrat, att han alltid röstat på socialdemokraterna utom möjligen 1979 då han av valtaktiska skäl kan ha röstat på kommunisterna. Han har tillagt att han alltid beundrat Olof Palme. Det fotografi av Olof Palme

som han hade i sin bostad stal han efter mordet eftersom han tyckte om Olof Palme. Av samma skäl tillgreps han de löpsedlar från den 1 mars 1986 som anträffats hemma hos honom.

Vad Christer Pettersson berättat vinner stöd av vad Ulf Håkansson uppgivit.

Av vad Sigrid Malm berättat om sina iakttagelser av Christer Pettersson på perrongen i Rotebro under hösten 1988 kan inte dras några bestämda slutsatser i motivfrågan.

Innehållet i det av åklagaren åberopade brevet till den s k Bombmannen - vilket aldrig avsänts - utgör enligt hovrättens bedömning inte något belegg för att Christer Pettersson haft en fientlig inställning till socialdemokratin och Olof Palme.

Utredningen ger inte heller i övrigt någon grund för antagande att Christer Pettersson haft motiv att vilja mörda Olof Palme.

Vapenfrågan

De två kulor som återfanns i anslutning till själva brottsplatsen har undersökts av Statens Kriminaltekniska Laboratorium, som den 12 mars 1986 avgivit följande utlåtande:

"Med anledning av de vid undersökningen erhållna resultaten kan utsägas att båda kulorna överensstämmer med 158-grainskulor av typen 'metal piercing' i kaliber .357 Magnum av fabrikat Winchester-Western, att inget talar emot att kulorna har skjutits ut ur ett och samma vapen och att erhållna bomdata överensstämmer med motsvarande data för revolverar av märkena Smith & Wesson, Ruger, Taurus och Kassnar."

Mordvapnet har inte kunnat återfinnas.

Christer Pettersson har uppgivit att han inte är intresserad av skjutvapen, att han aldrig innehaft något skjutvapen och att han, med undantag av att han skjutit med automatkarbin under sin militärtjänstgöring, inte heller använt handeldvapen. Han har anfört att han under större delen av 1970-talet var beväpnad med bajonett och kniv och att han under den tiden begick närmare 600 rån mot narkotikalangare. Han har tillagt att han efter 1977, i enlighet med ett löfte som han då avgav, inte varit beväpnad.

Åklagaren har pläderingsvis framhållit att det i de kretsar och i de trakter där Christer Pettersson vistas finns gott om vapen samt att Christer Pettersson har sådana bekanta som lätt kan skaffa fram vapen.

Av förhöret med Sigvard Cedergren framgår att denne har förvarat ett flertal vapen i sin bostad, bl a två revolverar av märket Smith & Wesson. Christer Pettersson har vidgått att han känt till var Cedergren förvarade sina vapen samt att Cedergren vid ett tillfälle visade honom en tung revolver, vilken Christer Pettersson fick hålla i en kort stund. Enligt Cedergren hade han vid tiden för mordet på Olof Palme bara en av revolverarna kvar. Den lånade han senare ut till Harri Miekkalina. Av utredningen framgår att polisen har undersökt den revolvern och därvid funnit att den inte kan bindas till mordet på Olof Palme. Cedergren minns inte vart den andra revolvern, som hade en pärlemorinfattning på kolven, hade tagit vägen. Cedergren har inte sett några tecken på att någon olovligen berett sig tillträde till hans lägenhet den aktuella kvällen.

Cedergren har omvittnat att han aldrig sett Christer Pettersson bära skjutvapen och att han tror att Christer Pettersson inte är intresserad av skjutvapen.

Enligt Ulf Håkansson går Christer Pettersson och

pistoler inte ihop.

Utredningen i övrigt ger inte heller stöd för ett antagande om att Christer Pettersson hade tillgång till något skjutvapen den aktuella kvällen.

Slutöverväganden

Hovrättens bedömning av bevisningen under avsnitten om spelklubben Oxen och påstådda iakttagelser i Märsta och Rotebro innebär att Christer Pettersson inte har något alibi för mordkvällen.

Åklagarens hypotes om hur mordet gått till bygger på antagandet att Christer Pettersson upptäckt makarna Palme vid deras ankomst till biografen Grand, att han bestämt sig för att döda statsministern och därför skaffat fram en revolver, att han väntat utanför biografen och följt efter makarna Palme när de promenerade på Sveavägens västra sida, att han passerat dem i samband med att de sneddade över Sveavägen vid Adolf Fredriks kyrkogata och stannade till vid klänningsaffären, samt att han därefter inväntat dem vid avfasningen vid butiken Dekorima.

Hovrätten har i avsnitten om biografen Grand och gatukoöket prövat hållbarheten av den indiciekedja som åklagaren åberopat till stöd för sin hypotes. I korthet innebär hovrättens bedömning följande. Birgitta Wennerlings uppgifter innefattar inte någon säker identifiering av Christer Pettersson. Eftersom vittnesmålet inte heller stöds av annan utredning om samma tillfälle, omkring kl 21, är det inte bevisat att Christer Pettersson då befunnit sig utanför Grand. När det sedan gäller de olika iakttagelserna utanför Grand efter kl 23 talar Lars-Erik Erikssons uppgifter för att Christer Pettersson då uppehållit sig där. Även Roger Östlunds uppgifter talar för detta. Men det kan också ha varit en person som var mycket lik Christer Pettersson som de iakttog. Varken Mårten Palmes upp-

gifter eller någon annan utredning utgör bevis för att någon följde efter makarna Palme från Grand. Vad Najic iakttagit utanför gatuköket visar sedan att någon gick efter makarna när de passerade gatuköket men hans iakttagelse och utpekande har inte skett på sådant sätt att identifieringen av Christer Pettersson kan anses tillförlitlig. När det gäller sträckan från gatuköket till mordplatsen finns det i utredningen inte redovisat några iakttagelser om att någon gått efter makarna Palme. Sammanfattningsvis ger utredningen alltså inte något tillförlitligt belägg för påståendet att Christer Pettersson följt efter makarna Palme från Grand till mordplatsen.

Lisbeth Palme har med stark personlig övertygelse pekat ut Christer Pettersson som gärningsman.

Som framhållits måste stor försiktighet iakttas vid värdering av identifikationsbevisning, eftersom erfarenheten visar att även i övrigt trovärdiga målsäganden och vittnen kan missta sig vid en identifiering. Det finns därför anledning att vara uppmärksam på sådana omständigheter som försvagar tillförlitligheten i Lisbeth Palmes utpekande.

Som förut anförts har Lisbeth Palmes iakttagelser varit kortvariga. Belysningen på platsen har inte medgett några tydliga iakttagelser av mannens ansikte. Att Lisbeth Palme varit upprörd kan ha påverkat hennes förmåga att göra säkra iakttagelser. När det gäller Lisbeth Palmes möjligheter att bevara sin minnesbild måste beaktas att hon gjort sina iakttagelser i en för henne traumatisk situation. I målet redovisade forskningsrön visar att det i sådana händelser är den centrala informationen som man minns, medan minnet för perifer information t o m är sämre än för perifera detaljer i en neutral händelse. Eftersom Lisbeth Palme, när hon gjorde iakttagelserna av mannen, inte hade klart för sig att det var gärningsmannen som hon såg, kan man inte utgå från att detaljer i mannens

utseende var det centrala för henne. Det förhållandet att hon vid polisförhöret den 1 mars 1986 inte kunnat återge några detaljer i mannens utseende talar också för att detta var av perifer karaktär i hennes iakttagelse.

Med hänsyn till detta och hennes uppgift att hon först på ett senare stadium av utredningen var i stånd att bättre ta fram sin minnesbild av den man hon iakttagit finns det en risk för att denna då inte längre var oförvanskad. Minnesbilden kan ha varit påverkad av andra omständigheter.

Att det sedan förflöt nästan tre år till den för identifieringen avgörande videokonfrontationen, den 14 december 1988, är ägnat att vidga utrymmet för misstag vid identifieringen.

Det kan inte heller uteslutas att sammansättningen av konfrontationsgruppen har bidragit till utpekandet; Christer Pettersson skiljde sig från övriga figuranter ifråga om klädsel, frisyr, ansiktsfärg och ansiktsuttryck.

Vidare kan den förhandsinformation om den misstänkte som Lisbeth Palme hade fått också ha bidragit till utpekandet.

Inget av vittnena på själva brottsplatsen har gjort sådana iakttagelser av gärningsmannens ansikte som kan utgöra grund för identifiering. Brottsplatsvittnenas iakttagelser av gärningsmannens klädsel, kroppsbyggnad och gångstil innehåller inte heller så särpräglade detaljer att de kan läggas till grund för någon säker identifiering.

Vad som särskilt är ägnat att inge betänkligheter är att det i målet inte finns någon teknisk bevisning som kan binda gärningsmannen vid brottet. Det är alltså

inte utrett vilket mordvapen som använts eller var det nu finns. Det finns ingen utredning om fingeravtryck, krutstänk på kläder e d som kan binda Christer Pettersson vid de åtalade gärningarna.

Vidare saknas utredning om att Christer Pettersson tidigare använt sig av handeldvapen. Vad som framkommit i målet tyder närmast på att han inte varit intresserad av skjutvapen. Inte heller ger utredningen något konkret belägg för att han den aktuella kvällen hade tillgång till eller hade skaffat fram något skjutvapen.

Vad som framkommit om Christer Petterssons personlighet och livsföring - en förtidspensionär som missbrukat sprit och narkotika - talar snarast mot att han skulle begå ett brott som det nu aktuella.

Visserligen har Christer Pettersson tidigare gjort sig skyldig till allvarliga våldsbrott men det har då rört sig om tämligen momentana aggressionsutbrott. Såvitt framkommit har Christer Pettersson aldrig tidigare gjort sig skyldig till den typ av planlagt våldsbrott som det synes vara fråga om i detta fall.

Det måste också tillmätas betydelse att det inte visats, eller ens gjorts antagligt, att Christer Pettersson haft något motiv att mörda statsministern.

På anförda skäl kan det inte anses bevisat att gärningsmannen är identisk med Christer Pettersson. Åtalet skall därför lämnas utan bifall.

FULLFÖLJDSHÄNVISNING, se bilaga C
Revisionsinlaga senast 1989-11-30

Bestyrks i tjänsten

B. Haquinius

I avgörandet har deltagit hovrättspresidenten Birgitta Blom, hovrättslagmannen Lennart Groll, hovrättsrådet Olof Bremberg och adjungerade ledamoten Per-Anders Broqvist, referent, samt nämndemännen Hasse Gustawsson, Christer Söderhielm och Christina Arnåsen-Andersson. Enhälligt.

ETT ENGELSKT RÄTTSFALL

(sammandrag på grundval av Devlinkommissionens rapport s 33-65)

Omkring kl 8.00 en söndagsmorgon i slutet av februari 1969 ertappades en man på en gata i Bristol medan han höll på att tömma parkeringsmätare. Han flydde från platsen i en bil. Två polismän tog så småningom upp jakten efter honom. Sedan mannen lämnat bilen förföljde de honom när han springande flydde över ett fält. Mannen vände sig flera gånger om och skrek hotelser medan han viftade med ett vapen. Han talade engelska med mellaneuropeisk accent. En av polismännen, Smith, blev skjuten i armen när han kommit ca fem meter från mannen. Under den fortsatta jakten lyckades mannen under vapenhot förmå en passerande privatbilist att skjutsa honom från platsen. Med hjälp av ett stort antal taxibyten tog sig mannen så småningom till en järnvägsstation. Där upphörde spåren efter honom.

I den bil som mannen lämnat efter sig - och som var stulen - hittades bl a två plastbagar med myntbehållare till parkeringsmätare. På sex av dessa fanns fingeravtryck. Man gjorde omfattande undersökningar av om de kunde härröra från någon som var eller varit anställd hos kommunen med uppgift att tömma parkeringsmätare. Resultatet var emellertid negativt.

Polisutredningen av brottet gav inga klara ledtrådar. Det enda man visste var att gärningsmannen talade god engelska med mellaneuropeisk accent. Redan på ett tidigt stadium misstänkte man inom polisen att gärningsmannen var ungrare. Några ungrare hade nämligen tidigare dömts för stölder från parkeringsmätare. Man gjorde därför i ordning ett fotoalbum med fotografier på ungrare dömda för brott och med ett utseende som liknade den beskrivning av gärningsmannen som lämnats av personer vilka haft tillfälle att iaktta mannen under flykten. Fotoalbumet visades för ett stort antal sådana personer. Detta ledde till att en ungrare vid

namn Virag blev arresterad i slutet av mars 1969 och föremål för konfrontationer med tolv vittnen. Sex av dem - tre polismän, bland dem Smith, två taxichaufförer och en hotellägare - utpekade Virag som gärningsman.

Virag uppgav att han dagen i fråga hade varit i London, att han inte kunde köra bil och aldrig hade haft ett vapen. Han uppgav också ett alibi men det var svårkontrollerat.

Virag hade invandrat till Storbritannien från Ungern år 1957. I januari 1958 dömdes han för stöld från en parkeringsmätare. Han hade sedan dömts för stölder av olika slag. Han hade aldrig använt sig av våld eller vapenhot vid brotten. När han arresterades arbetade han som croupier på en spelklubb i London.

Åtal väcktes mot Virag. Vid rättegången, som ägde rum i juli 1969, vittnade de sex som tidigare identifierat honom, bl a Smith, om att Virag var den man som skjuttit Smith och som de sett under flykten från platsen. Smith uppgav att han varit med vid två tidigare konfrontationer utan att peka ut någon. Men vid konfrontationen då Virag deltog kände Smith omedelbart igen denne som gärningsmannen, sade han. Vid en senare undersökning i saken förklarade Smith att Virags ansikte var inpräntat i hans hjärna. ("His face is imprinted on my brain"). - Några invändningar mot det sätt på vilket konfrontationerna genomförts framfördes varken vid rättegången eller senare. En undersökning visade att fingeravtrycken på de sex myntbehållarna inte kunde vara Virags.

Juryn förklarade Virag skyldig. Han dömdes till sju års fängelse. Domen blev sedermera fastställd i högre instans.

I samband med en annan polisundersökning två år senare gjordes husrannsakan hos en ukrainare vid namn Payen

som invandrat till Storbritannien år 1950. I dennes bostad anträffades en pistol, som efter undersökning befanns vara det vapen som använts vid brottet i Bristol. Vidare fann man nummerskyltar till den bil som använts vid tillfället, en försäkringshandling rörande denna bil och ett stort antal myntbehållare och nycklar till parkeringsmätare. Det visade sig att fingeravtrycken på de sex myntbehållare som hade återfunnits i bilen var Payens. Bortsett från hårfästet företedde Payen vissa likheter med Virag. Vid den undersökning som sedermera genomfördes fastslogs att det var Payen och inte Virag som var den skyldige. Virag frigavs och tillerkändes visst skadestånd av staten.